

Тема 10.

Всесвітнє господарство та міжнародні економічні відносини

План Лекції № 10

1. Світове господарство та його структура.
2. **Форми міжнародних економічних відносин.**

Світове господарство

- *Світове господарство* - це сукупність національних господарств та економічних зв'язків між ними, що виникають на основі міжнародного поділу праці.
- Сучасне світове господарство є цілісною системою, яка складалася поступово. Ця цілісність зумовлена рядом *факторів*:
  - 1) прагнення народів світу вижити за умов нарощування ядерної зброї та загрози світового тероризму;
  - 2) розвиток науково-технічного прогресу, що вимагає об'єднання зусиль для використання сучасних досягнень науки і техніки;
  - 3) інтернаціоналізація господарського життя, тобто переростання процесу виробництва національних кордонів;
  - 4) необхідність об'єднання зусиль країн для розв'язання глобальних проблем та для допомоги в екстремальних ситуаціях.

Структуризація світової економіки

- *Регіональний критерій* передбачає виділення країн за географічним місцезнаходженням країн: європейські, азіатські і т.д.
- *Регіонально-економічний критерій* означає розподіл не лише за географічною, а й за економічною ознакою країн у межах регіону, що мають спільні економічні інтереси: країни Західної Європи, країни Близького Сходу, країни Південно-Східної Азії.
- *Економічний критерій* включає такі групи країн:
  - а) *залежно від структури господарства* - аграрні, аграрно-промислові, промислово-аграрні, промислові країни;
  - б) *залежно від рівня економічного розвитку* - промислово розвинуті, або індустріальні країни і країни, що розвиваються. Найпотужнішу групу серед розвинутих країн становлять країни Великої сімки (США, Японія, Німеччина, Франція, Великобританія, Італія, Канада). Серед країн, що розвиваються: Аргентину, Бразилію, Туреччину, Китай, Індію та інші.

Етапи розвитку світового господарства

- *Етап світової торгівлі* - він починається в період великих географічних відкриттів XV-XVI ст., коли спостерігається зародження світового господарства, формування господарських зв'язків між країнами. Характерні ознаки першого етапу: а) абсолютна перевага зовнішньої торгівлі у міжнародних економічних зв'язках; б) нерівноправність відносин і нееквівалентність обміну; в) відсутність стійких зв'язків і правової основи регулювання міжнародних економічних відносин; г) часте використання насилля у міжнародних відносинах.
- *Етап іноземних інвестицій* - починається з другої половини XIX ст. Особливості даного етапу: а) активний розвиток такої форми міжнародних зв'язків, як вивезення капіталу; б) вдосконалення форм зовнішньої торгівлі; в) виникнення нових форм зовнішньоекономічних зв'язків - міжнародна міграція робочої сили, науково-технічне співробітництво.
- *Етап економічної інтеграції* - він починається з середини XX ст. Основні ознаки етапу: а) активний розвиток виробничої діяльності за кордоном на основі вертикальної і горизонтальної інтеграції; б) створення міжнародних економічних організацій, що координують діяльність суб'єктів різних країн для досягнення спільної мети.

Міжнародні економічні відносини

- *Міжнародні економічні відносини (МЕВ)* - це система господарських зв'язків між країнами, що виникають у процесі розвитку міжнародного господарського обігу, обміну товарами та послугами, переміщення капіталів за межі національних кордонів, міжнародної міграції робочої сили.
- Міжнародні економічні відносини формуються на основі інтернаціоналізації продуктивних сил, що виростає із міжнародного поділу праці МПП.
- *Міжнародний поділ праці* - це найвищий ступінь розвитку суспільно-територіального поділу праці між країнами, основою якого є економічно вигідна спеціалізація окремих країн і обмін випущеною продукцією визначеної кількості та якості. Країни, які зайняли вагоме місце у МПП, мають вищі темпи економічного розвитку. Яскравим прикладом є розвиток Японії, Німеччини, Південної Кореї та ін.
- Під *міжнародною спеціалізацією* виробництва розуміють таку форму поділу праці між країнами, за якої концентрація однорідного виробництва збільшується на базі диференціації національних виробництв, виділення у самостійні (відокремлені) технологічні процеси, в окремі галузі виготовлення продукції понад внутрішні потреби.

Міжнародна торгівля

- *Міжнародна торгівля* - торгівля між країнами, яка складається із ввезення (імпорту) та вивезення (експорту) товарів і послуг.
- Історична практика свідчить про існування різних *форм міжнародної торгівлі*: факторії, ярмарки, торговельні компанії і товарні біржі, аукціони, міжнародні торги, торговельні будинки, пряма міжнародна торгівля на основі кооперації, зустрічна торгівля, внутрішньофірмовий обмін.
- Важливою особливістю сучасної міжнародної торгівлі є те, що вона стає все більш регульованою.
- *Державне регулювання міжнародної торгівлі* включає два різних типи зовнішньоторговельної політики: *лібералізації* (політики вільної торгівлі) і *протекціонізму*.
- Під *політикою вільної торгівлі (фритредерство)* розуміють мінімальне державне втручання в зовнішню торгівлю, що розвивається на основі вільних ринкових сил попиту і пропозиції.
- *Протекціонізм* - це державна політика захисту національного товаровиробника від іноземної конкуренції шляхом використання тарифних та нетарифних інструментів.

Імпортні тарифи і квоти

- Важливим інструментом регулювання зовнішньоекономічних зв'язків є *митні тарифи*. Тарифами або митними зборами називаються податки, які встановлюються на імпортовані товари з метою підвищення їх ціни на ринку країни-імпортера. Головна мета митних тарифів це захист національного ринку.
- *Вплив на платіжний баланс*. Митні тарифи, як уже зазначалося, приводять до скорочення споживання імпортованих товарів. Це означає, що зменшуються витрати за кордоном, а більша частина прибутків реалізується вдома. Такий процес за інших однакових умов сприяє поліпшенню платіжного балансу.
- *Вплив на умови торгівлі*. Очевидно, що застосування митних тарифів змушує іноземні фірми знижувати ціну товарів, які ввозяться до даної країни. А це, у свою чергу, веде до зміни співвідношення між експортними та імпортованими цінами.
- Введення імпортованих квот переслідує дві основні цілі: захист національних виробників від іноземної конкуренції та зменшення імпорту з метою поліпшення торгового балансу.

Вивезення капіталу

- *Вивезення капіталу* - експорт вартості в грошовій чи товарній формі фірмами і державами в інші країни з метою одержання більшого прибутку, для зміцнення економічних і політичних позицій у боротьбі за світові ринки, за утвердження конкурентоспроможності.
- До основних *причин вивезення капіталу* відносять такі:
  - 1) відносно надлишковий капітал у даній країні, який шукає більш вигідного вкладення коштів;
  - 2) більша ємність ринків збуту продукції;
  - 3) можливість одержання вигоди і пільг у процесі реалізації продукції;
  - 4) бажання окремих фірм і корпорацій використати менш жорстке законодавство щодо охорони навколишнього середовища;
  - 5) наявність у країнах, куди експортується капітал, дешевшої сировини і робочої сили;
  - 6) бажання менш розвинутих країн використати науковий потенціал і управлінський досвід розвинутих країн;
  - 7) стабільна політична ситуація і в цілому сприятливий інвестиційний клімат у приймаючій країні, пільговий інвестиційний режим;
  - 8) несприятлива соціально-політична і економічна ситуація в будь-якій країні, різке погіршення фінансової кон'юнктури та ін.

Міжнародна трудова міграція

- *Міжнародна міграція робочої сили* - форма міграції населення, яка полягає в переміщенні працездатного населення в межах світового господарства в пошуках роботи, кращих умов життя відповідно до економічних законів. Як і будь-яка форма міжнародних економічних відносин, міжнародна міграція робочої сили має позитивні й негативні наслідки.
- *Позитивним* для країн-експортерів робочої сили є зменшення безробіття, набуття емігрантами нових знань і досвіду, поліпшення їхніх (та членів їхніх сімей) умов життя, отримання країною-експортером додаткового джерела валютних доходів у формі грошових переказів від емігрантів, а отже, поліпшення й платіжного балансу.
- До *негативних наслідків* країни-експортера відносять насамперед вплив високоосвічених та висококваліфікованих кадрів («втеча умів»).

Форми міжнародної економічної інтеграції

- *Міжнародна економічна інтеграція* характеризується взаємним сплетенням економік різних країн, проведенням узгодженої державної політики як у взаємних економічних відносинах, так і у відносинах з третіми країнами.
- Розрізняють такі *форми інтеграції* - зона вільної торгівлі, митний союз, спільний ринок, економічний союз.
- *Зона вільної торгівлі* - це об'єднання країн, у межах якого ліквідуються торговельні бар'єри на шляху взаємної торгівлі.
- *Митний союз* - об'єднання, в якому поряд із зоною вільної торгівлі існує єдине зовнішньоторговельне мито при торгівлі із третіми країнами і проводиться спільна торговельна політика.
- *Спільний ринок* - поряд із вільним переміщенням товарів та послуг, відбувається вільне переміщення капіталів та робочої сили.
- *Економічний союз* - об'єднання, яке характеризується спільною економічною політикою, в тому числі валютною.
- Найбільш яскравим прикладом функціонування економічної інтеграції є *Європейський Союз*.